

ห้องน้ำสาธารณะในมาเลเซีย :
“มาตรฐาน ความแตกต่าง และการผ่อนปรน”

ห้องน้ำสาธารณะเป็นโครงสร้างพื้นฐานเชิงบริการในมุมมองของสิทธิมนุษยชน ที่รัฐพึงจัดหาให้บริการแก่ประชาชนตามวิถีชีวิตที่ต้องออกจากบ้านไม่ว่าจะเป็นการเดินทางไปทำงานหรือท่องเที่ยว คุณภาพของห้องน้ำสาธารณะมีความแตกต่างแปรผันตามความเจริญของชุมชนจึงเป็นดัชนีชี้วัดความศิวิไลซ์ของสังคมได้ประการหนึ่ง ปัจจุบัน ห้องน้ำสาธารณะได้รับความสำคัญมากขึ้นอย่างรวดเร็วทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อรองรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่เจริญเติบโตจนเป็นแหล่งรายได้สำคัญของประเทศต่าง ๆ ทั้งประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา โดยมีความเคลื่อนไหวที่มุ่งพัฒนาห้องน้ำสาธารณะทั้งในทางกายภาพและการบริการและกลายเป็นจุดแข่งขันของสถานประกอบการหลายแห่งในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว พัฒนาการเกี่ยวกับห้องน้ำสาธารณะมีความเคลื่อนไหวสู่แนวทางที่เป็นมาตรฐานสากลและเปิดเผยต่อสาธารณะมากขึ้นเมื่อมีการจัดตั้งองค์การห้องน้ำโลก (the World Toilet Organization : WTO) ขึ้นซึ่งได้ส่งเสริมให้องค์กรต่าง ๆ ในหลายประเทศพัฒนาแนวทางและเกณฑ์มาตรฐานการออกแบบห้องน้ำสาธารณะมากขึ้น โดยหลายประเทศได้ให้ความสำคัญต่อห้องน้ำสาธารณะจนกำหนดเป็นนโยบายระดับชาติรวมถึงประเทศมาเลเซียด้วย

รัฐบาลมาเลเซียประกาศในปี พ.ศ.2549 ว่าต้องการลบภาพลักษณ์ของห้องน้ำสาธารณะในประเทศที่มีสภาพกลิ่นเหม็นและสกปรกไม่น่าใช้มายาวนานให้ดีขึ้นด้วยการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการออกแบบห้องน้ำสาธารณะและกฎเกณฑ์การบังคับใช้กับอาคารสาธารณะต่าง ๆ ถึงขั้นการเพิกถอนใบอนุญาตการค้า ซึ่งเกณฑ์มาตรฐานการออกแบบห้องน้ำสาธารณะของมาเลเซียนี้ แต่ละสถานที่ส่วนมากจึงมีการสร้างและออกแบบมาให้อยู่ในแนวคิดที่มีการกำหนดมาตรฐานของการสร้างห้องน้ำสาธารณะ ทั้งเรื่องของความปลอดภัย ที่ต้องเป็นสิ่งที่เห็นชัดเจน ไม่ปิดทึบมืดซิดเกินไป หรือเรื่องของความเป็นส่วนตัว และเรื่องความพร้อมในการให้บริการแก่ผู้ใช้ทุกเพศ ทุกวัย รวมถึงผู้พิการที่มีความบกพร่องทางร่างกาย แต่อย่างไรก็ตามจากเดินทางไปมาเลเซียที่ผ่านมานั้น ยังคงเห็นถึงความบกพร่องของห้องน้ำสาธารณะบางอย่างต่อเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด ทั้งในเรื่องของความปลอดภัย ที่บางพื้นที่นั้นไปอยู่ในที่ลับตาคน ขาดการดูแล และขาดพื้นที่ให้คนพิการ ที่ส่วนมากแล้วมักจะอยู่ในส่วนของสถานที่ของกลุ่มชาติพันธุ์จีนที่อาศัยอยู่ในมาเลเซียเสียเป็นส่วนมาก ตัวอย่างเช่น ห้องน้ำในวัดดงูที่เกาะปีนัง แต่ในขณะที่สถานที่อื่น ๆ ก็มีความแตกต่างกันออกไปทั้งในด้านดีและด้านลบเช่น หากเป็นวัดจีนลักษณะของห้องน้ำก็จะมีความสะดวกที่ค่อนข้างน้อยกว่าสถานที่อื่น ๆ แต่อย่างไรก็ตามห้องน้ำในวัดดงูก็มีความพร้อมและความสะอาดมากที่สุด ในขณะที่สถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ทั้งร้านอาหาร โรงแรม หรือตามบรรดาพิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ ลักษณะของห้องน้ำส่วนมากจะเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานมากกว่าห้องน้ำตามวัด

แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากประเทศมาเลเซียมีประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามจึงจำเป็นต้องมีวิธีการใช้ห้องน้ำสาธารณะของตนเอง เนื่องจาก ชาวมุสลิมโดยเฉพาะพวกที่เคร่งศาสนา มักจะรังเกียจกระดาดชำระ เพราะถือว่าไม่มีความสะอาดพอ ด้วยเหตุนี้ ห้องน้ำในมาเลเซียบางแห่งจึงมักเป็นลักษณะที่ใช้น้ำจากถังน้ำหรือจากก๊อกข้างฝาผนังมาชำระล้างอยู่และสามารถเห็นได้ทั่วไปตามสถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งในมาเลเซีย อย่างเช่น แต่การชำระล้างแบบนี้ไม่อาจจะทำได้เสมอไปในห้องน้ำแบบสมัยใหม่ที่ถูกกำหนดโดยเกณฑ์มาตรฐาน ที่ส่งผลให้ไม่นิยมไว้ถึงน้ำ จึงทำให้ต้องมีการพัฒนามาตรฐานของห้องน้ำสาธารณะ ดังที่เคยปรากฏชื่อห้องน้ำที่เป็นเอกลักษณ์ของมาเลเซียว่า “ห้องห้องน้ำแบบดร. มหาธีร์” ขึ้น ซึ่งในความเป็นจริงแล้วลักษณะห้องน้ำดังกล่าวได้ถูกคิดขึ้นมาก่อนที่ปี พ.ศ. 2549 เสียอีก โดยห้องน้ำดังกล่าวมีลักษณะเหมือนห้องน้ำธรรมดา แต่มีน้ำผู้ติดตั้งไว้ในโถ้ววม ที่เมื่อใครใช้เสร็จแล้ว ก็กดปุ่มที่กำแพงใกล้ ๆ ซึ่งจะให้น้ำผู้ไหลออกมาเข้าที่ของมัน ต่อมาน้ำอุ่นก็จะพุ่งแรงดันออกมาจากโถ้ววมเพื่อชำระล้าง โดยวิธีนี้ก็ไม่จำเป็นต้องใช้กระดาดชำระ และผู้ล้างก็ยังคงใช้ได้ตามปกติ โดยจะไม่กดน้ำมาชำระล้างก็ได้ (น่าเสียดายที่การเดินทางครั้งนี้กลับไม่เจอห้องน้ำที่มีผู้ล้างตามลักษณะดังกล่าว)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การการพัฒนาให้ทันสมัยของมาเลเซีย ที่ต้องการพัฒนาตนเองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพนั้นเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้มาเลเซียหันมาสนใจเรื่องมาตรฐานของห้องน้ำสาธารณะมากขึ้น จึงทำให้ห้องน้ำสาธารณะตามแหล่งท่องเที่ยวจำนวนหนึ่งของมาเลเซียนั้นมีการพัฒนาให้มีระดับตามเกณฑ์มาตรฐานมากขึ้น เพื่อให้มีความเป็นมาตรฐานสากลและสอดคล้องกันกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของตนเอง แต่อย่างไรก็ตามจากการที่มาเลเซียเพิ่งจะกำหนดเกณฑ์มาตรฐานมาไม่นานนี้จึงทำให้ยังไม่มีเปลี่ยนแปลงที่เห็นภาพชัดเจนตามสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่ไม่ได้เป็นจุดหมายหลักที่มาเลเซีย นำเสนอเท่าที่ควร (บทความนี้เขียนขึ้นในปี พ.ศ. 2554) พร้อมกันกับการที่มาเลเซียยังมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์อยู่จึงทำให้ห้องน้ำของมาเลเซียยังคงมีบ้างที่ยังไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานและยังคงมีความแตกต่างกันออกไปตามลักษณะนิสัยของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่ ห้องน้ำสาธารณะของชาวจีนในมาเลเซีย นั้นยังคงเน้นเรื่องของความสะดวกในการใช้สอยมากกว่าความสะอาด หรือความเชื่อของคนมุสลิมในมาเลเซียที่ไม่นิยมใช้กระดาดชำระ แต่อย่างไรก็ตามท่ามกลางความแตกต่างนี้เองก็จะพบความผ่อนปรนระหว่างกันและกันเมื่อพบว่าห้องน้ำตามวัดหรือร้านอาหารจีนมีลักษณะห้องน้ำที่ยังคงมีสายยางฉีดน้ำหรือเป็นถังตักน้ำอยู่ และคนมุสลิมบางกลุ่มเองในห้องน้ำในห้างสรรพสินค้าเมืองหลวงอย่างกัวลาลัมเปอร์ก็มีการใช้กระดาดชำระทำความสะอาดเช่นกัน

ห้องน้ำในวัดทุ่งไผ่นั่ง

ห้องน้ำในวัดคูกงสีไผ่นั่ง

ห้องน้ำในวัดจันทน์(ที่มีเตา)ไผ่นั่ง

ห้องน้ำในห้างสรรพสินค้าเมืองปิ้ง

ห้องน้ำที่พิพิธภัณฑ์แห่งชาติมาเลเซียในกัวลาลัมเปอร์

ห้องน้ำในพิพิธภัณฑ์ชาวมินังคาบาในมาเลเซีย

ห้องน้ำในวัดจีนในมะละกา

ห้องน้ำในมัสยิดเล็กๆของอิสลามในเมืองมะละกา

ห้องน้ำในสนามบินแอร์ เอเชียของมาเลเซีย